

УДК 378 .183 “19”

© Кін О. М., 2016 р.

<http://orcid.org/0000-0003-3070-196X>

Кін О. М.

**НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА
ПРОБЛЕМИ ГРОМАДСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ**

У статті представлено теоретичний аналіз поняття «громадська діяльність» та основної термінології, пов'язаної з даною категорією понятійно. Дана характеристика змісту даного поняття, представлені різні точки зору на сутність, значення громадської діяльності. Визначено види, форми громадської діяльності молоді на сучасному етапі. Виділено особливості організації громадської діяльності. Встановлено, що участь у громадській діяльності є перспективним напрямком роботи з підростаючим

поколінням, сприяє формуванню комплексу соціально значущих якостей особистості, розвитку громадянської відповідальності, ініціативи, самостійності. Вивчено значення громадської діяльності для студентів вищих навчальних закладів. Представлена характеристика студентства як соціального феномена. Доведено, що особливості поведінки, світогляду притаманні студентському віку (прагнення до самоорганізації, до активної, творчої діяльності, побудови комунікативних зв'язків) обумовлюють результативність та ефективність реалізації виховних можливостей громадської діяльності.

Ключові слова: громадська діяльність, громадська активність, соціальна активність, студенти, розвиток.

Кин Е. Н. Научно-теоретическая характеристика проблемы гражданской деятельности студенческой молодежи. В статье представлен теоретический анализ понятия «общественная деятельность» и основной терминологии, связанной с данной категорией понятийно. Дана характеристика содержанию данного понятия, представлены различные точки зрения на сущность, значение общественной деятельности. Определены виды, формы общественной деятельности молодежи на современном этапе. Выделены особенности организации общественной деятельности. Установлено, что участие в общественной деятельности является перспективным направлением работы с подрастающим поколением, способствует формированию комплекса социально значимых качеств личности, развитию гражданской ответственности, инициативы, самостоятельности. Изучено значение общественной деятельности для студентов высших учебных заведений. Представлена характеристика студентства как социального феномена. Доказано, что особенности поведения, мировоззрения присущие студенческому возрасту (стремление к самоорганизации, к активной, созидательной деятельности, построению коммуникативных связей) обуславливают результативность и эффективность реализации воспитывающих возможностей общественной деятельности.

Ключевые слова: общественная деятельность, общественная активность, социальная активность, студенты, развитие.

Kin O. N. Scientific-Theoretical Characteristics of the Problem of Student Youth's Civic Activity. The article presents the theoretical analysis of the concept "social activity" and basic terminology related to the conceptual category. There is a characteristic of the content of this concept, different perspectives on the essence, the value of social activities. The types, the forms of youth's modern social activity are determined. The features of social activities' organization are highlighted. It is established that participation in social activities is a promising direction of work with the younger generation, contributes to the formation of a complex of socially significant qualities of personality, the development of civil responsibility, initiative, self-reliance. The value of the social activity for students of higher educational

institutions is studied. The characteristics of the student body as a social phenomenon is given. It is proven that behavior, a worldview, inherent in student age (the desire to self-organization, to active, creative activities, building communication links), determine the effectiveness and the efficiency of the implementation of educational possibilities of public activities.

Keywords: *public activities, social activity, social activity, students, development.*

Постановка проблеми. Новий гуманітарний стандарт суспільства висуває на перший план проблеми підготовки ініціативного, конкурентноздатного, висококваліфікованого, відповідального та самостійного спеціаліста. Формуванню комплексу лідерських якостей, громадської ініціативи та відповідальності, ціннісних орієнтацій, соціального досвіду, визначенню соціального статусу молоді сприяє організована громадська діяльність.

Участь молодих людей у громадській діяльності є значущою для особистості, відіграє роль певного соціального інституту виховання навичок конструктивної взаємодії та спільної діяльності молодих людей, виступає головною ланкою трудової соціалізації молоді.

Аналіз актуальних досліджень. Проблема студентської громадської діяльності досліджувалася досить детально. Окремі питання громадської студентської діяльності розглядалися в роботах, присвячених вивченню історичних та політологічних особливостей молодіжного громадського руху в Україні (В. Астахов, К. Балабанов, І. Бережний, М. Головатий, В. Головенько, Т. Дацюк, Д. Деревинський, О. Корнієвський, Р. Пальчевський, В. Прилуцький, В. Окаринський, Б. Савчук, І. Шумський та ін.).

Громадська активність студентів у контексті діяльності молодіжних об'єднань України в історико-педагогічному аспекті представлена у дослідженнях І. Андрухіна, І. Головенького, В. Міяковського, В. Орлова, В. Сушка, С. Черкасової, Н. Якушко.

Певні проблеми організації студентської громадської діяльності в контексті вивчення виховної діяльності сучасних спілок молоді відображені в працях М. Баяновської, М. Окаринського, Н. Онищенко та Л. Ярової. Однак науково-теоретичний аналіз поняття «громадської діяльності» залишився поза увагою дослідників.

Мета статті – проаналізувати та схарактеризувати сутність поняття «громадська діяльність».

Виклад основного матеріалу. Формування національної інтелігенції, сприяння збагаченню і оновленню інтелектуального генофонду нації, виховання її духовної еліти – завдання, що стоять перед вищими

навчальними закладами на одному рівні з підготовкою висококваліфікованих фахівців.

Особливе місце займають питання залучення молоді до суспільно-політичного життя, формування та соціалізації особистості як громадянина. У цьому сенсі особливої актуальності набувають питання залучення молоді до громадської діяльності, яка виступає ареною формування соціально значущих, лідерських якостей, сприяє вихованню громадської відповідальності та ініціативи. Доцільно розглянути сутність поняття «громадська діяльність» та розглянути його структуру.

Вивчення та аналіз науково-педагогічної, психологічної, соціологічної та довідкової літератури [3; 8; 10; 14] дозволили встановити, що поняття «громадська діяльність» має широке трактування, використовується в термінології педагогічної, психологічної, соціологічної наук.

У сучасному науковому просторі під громадською діяльністю розуміють діяльність громадян, здійснювану ними добровільно і безкорисливо, у відповідності з їх потребами та інтересами, індивідуально або колективно на основі вільного і усвідомленого вибору на користь третіх осіб або суспільства в цілому, яка спрямована на збереження і зміцнення гуманістичних цінностей, вирішення актуальних соціальних проблем, сприяння особистісному розвитку та вдосконалення соціуму.

Необхідно відзначити, що поняття «громадська діяльність» пройшло певний шлях, наповнювалося конкретно історичним змістом у відповідності до загального вектору розвитку суспільства та пріоритетних завдань виховання молоді.

Так, у науково-педагогічній літературі кінця ХХ ст. домінуюча проблема всебічного формування особистості реалізовувалися через організацію навчальної, громадської, культурно-естетичної, виробничої, спортивної діяльності. У постанові ЦК КПРС від 5 червня 1974 р. говорилося: «Домагатися, щоб кожен студент пройшов школу трудової та громадської діяльності». Підвищення суспільно-політичної активності – вважалося необхідною передумовою розвитку духовної зрілості молодої людини, накопичення соціального досвіду, підготовки до вирішення організаційних та інших завдань, які зустрінуться на практичній роботі [7].

На думку спеціалістів того часу, студенти, які займаються громадською роботою, добре розуміють її значення для підготовки до майбутньої діяльності, у них помітно виражений інтерес до неї. На сторінках наукової літератури, зокрема, підкреслювалося, що активісти, як правило, добре вчаться, так як у них сильніше позитивні мотиви навчання. Спостеріга-

ється пряма залежність між ступенем участі студента у громадській роботі і ступенем впевненості в тому, що він набуває організаторські якості.

У той же час діагностується й якісна зміна поняття «громадська діяльність», воно збагатилося окремою додатковою термінологією, в сукупності з якою більш повно та змістовно визначалася сутність та характеристика її процесів, ознак, особливостей.

У дослідженнях радянських часів широко використовувався термін «суспільно-корисна діяльність», спеціалістами різних наукових галузей велися активні розробки різних аспектів проблеми. Як показало вивчення психолого-педагогічної, довідкової літератури [2; 6; 8], у поняття суспільно-корисної діяльності того періоду вкладався різний зміст:

- діяльність, спрямована на задоволення потреб інших людей, колективу і суспільства в цілому;

- будь-яка діяльність, виконувана для колективу, суспільства;

- діяльність, яка виключає виробничі цілі, а має лише виховні.

Основними формами суспільно-корисної діяльності визначалися: трудова, навчальна, художня, суспільна, спортивна тощо.

Особливе місце займали дослідження психолого-педагогічного спрямування. Завдання суспільно-корисної діяльності діагностувалися пріоритетними у вихованні підростаючого покоління, оптимально відповідали загальній стратегії інституту виховання, ідеологічному вектору розвитку суспільства.

Питання суспільно-корисної діяльності стали предметом особливої уваги психологічної науки й розглядалися у контексті дослідження проблем діяльності, мотивації діяльності, видів діяльності.

Так, Д. І. Фельдштейн розглядав суспільно-корисну діяльність як особливий тип діяльності, мотив якої – користь для суспільства. Мотив відповідає потребі самовираження особистості, творчої реалізації. Автор розглядав суспільно-корисну діяльність як психологічне явище, підкреслював, що участь у такій діяльності є формою прояву суспільної сутності особистості. Критерієм оцінки суспільно-корисної діяльності визначав не сам її продукт (він може бути мінімальний), а ступінь сформованості відповідального ставлення до загальної справи [15].

Учений підкреслював, що саме в суспільно-корисній діяльності реалізується потреба особистості у самовизначенні, самовираженні, активності (участь у спортивних, творчих гуртках, секціях та факультативів, відвідування студій, участь у молодіжних громадських організаціях тощо).

Д. І. Фельдштейн, який вивчав суспільно-корисну діяльність підлітків, усвідомлював її значення в процесі формування особистості й

визначав основні причини недостатнього використання її виховних можливостей:

1) суспільно-корисна діяльність школярів часто не є обов'язковим компонентом виховного процесу, не враховується її значимість для підлітків;

2) не диференційована за віком;

3) обмежена рамками класного чи шкільного колективу, що деформує її розвиваючий і виховний вплив;

4) організована формально, не впливає на мотиваційну сферу підлітків. Ці та інші факти зумовлюють "відчуження" підлітків від цієї діяльності, прищеплюють ставлення до неї як до чогось стороннього, не потрібного і не оцінюваного дорослими [15].

О. М. Леонт'єв виділив структуру суспільно-корисної діяльності, визначивши в ній кілька компонентів: мотив – особиста відповідальність за доручену справу як реалізація потреби в самовираженні себе в суспільстві; зміст – суспільно-корисна справа (особливо ефективним виявляється залучення до трудової, виробничої діяльності); структура – задається багатоплановими, обумовлених поставленими цілями відносинами підлітка в системі різних груп. Це означає, що в основу побудови суспільно-корисної діяльності ставиться завдання сформувати систему мотивів на основі потреби підлітків в самовираженні, в позитивній суспільній оцінці, в спілкуванні, в побудові сприятливих соціальних відносин [9].

Розглядаючи складові поняття «громадська діяльність», слід відзначити, що вони взаємопов'язані, а деколи «зрощені» з такими поняттями як «громадська активність», «соціальна активність», «громадський обов'язок», «соціальна адаптація», «соціалізація» тощо.

Зазначимо, що поняття «громадська діяльність» нерідко ототожнюється з поняттям «соціальна діяльність». Проте, ці терміни мають деякі відмінності.

А. В. Брушлинський справедливо вказував на необхідність розрізняти два поняття (і терміна): соціальне та громадське. Соціальне – це загальна початкова і найбільш абстрактна характеристика суб'єкта та його психіки в їх загальнолюдських якостях. Громадське ж – це не синонім соціального, а більш конкретна – типологічна характеристика нескінченно різних особливих проявів загальної соціальності: національних, культурних і т. ін [5].

Цікавою є точка зору Н. Степанової, яка відзначала, що поняття «соціальна діяльність» ширше за поняття «громадська діяльність», оскільки не виключає участь у роботі, за яку отримують заробітну платню,

«тоді як громадська діяльність визначає звичайно на практиці діяльну участь людини у різних формах життя колективу і суспільства в цілому, що виходять за межі оплачуваної професійної праці» [11].

Тісно пов'язано з поняттям «громадська діяльність» поняття «громадської активності», вони взаємодоповнюють та взаємно обумовлюють одне одного. Громадська активність неможлива без громадської діяльності, реалізується через діяльність. У той же час, громадська діяльність буде вважатися ефективною лише за умови формування якостей громадської активності її учасників.

Вивчення довідкової літератури [3; 10; 14] з означеної проблеми дозволило встановити, що під «громадською активністю» розуміють діяльне ставлення людини до життя суспільства, в якому він виступає ініціативним носієм та провідником норм, принципів і ідеалів суспільства або певного класу, соціальної групи. У той же час громадська активність розглядається як складна морально-вольова якість, яка передбачає наявність інтересу до громадської роботи та організаторських умінь, відповідальність за виконання доручень, ініціативність, старанність, вимогливість до себе й готовність допомогти ін. під час виконання громадських завдань. Проявляється в громадській діяльності, участі у громадських рухах, у руйнуванні існуючих і створення нових форм соціального життя. Активні дії, спрямовані на здійснення прогресивних, гуманних ідеалів, оцінюються позитивно

Близьким є також поняття «соціальної активності», яке розглядається як головне в характеристиці особистості – суб'єкта суспільних відносин (Т. Є. Коннікова, Т. Н. Мальковской, А. В. Зосімовській та ін.), як міра прояву соціальної дієздатності людини (Н. П. Анікеєв, Н. Г. Огурцов, Е. С. Малах та ін.), як відповідальне і зацікавлене ставлення людини до праці, суспільства, духовного й суспільного життя (Ю. П. Азаров, Л. М. Архангельський, Л. Ю. Гордін та ін.).

Отже, громадська діяльність є однією з характеристик способу життєдіяльності суб'єкта (особистості, групи, спільноти), що відображає рівень спрямованості здібностей, знань, навичок, концентрації вольових, творчих зусиль на реалізацію невідкладних потреб, інтересів, мети, ідеалів завдяки освоєнню, збереженню чи перетворенню існуючих або створенню нових умов, життєво важливих зв'язків з природним і соціальним середовищем, формуванню особистих соціальних якостей.

З огляду на сучасні дослідження можна стверджувати, що громадська діяльність носить неформальний характер, відрізняється розмаїтістю методів, здійснюється в індивідуальній, груповій, колективній, масовій

формах і проявляється в різних сферах життєдіяльності людини: трудовій, політичній, культурно-дозвілєвій, професійній, побутовій тощо.

У ході дослідження були визначені особливості громадської діяльності:

- добровільна, безкорисна та безоплатна участь, спрямована на розвиток колективу, суспільства та самої особистості;
- соціально значущий характер;
- значні можливості для самореалізації особистості, прояву соціальної активності, громадянської відповідальності, творчості тощо.
- відкритість і можливість включення в неї кожного;
- непостійність складу членів при наявності основної групи учасників, що, з одного боку, забезпечує наступність і передачу соціокультурних норм, цінностей, досвіду громадської діяльності, а з іншого боку – сприяє оновленню знань, розширенню і трансформації форм діяльності.

У педагогічній, психологічній, соціологічній літературі [1; 2; 6; 10, 12], присвяченій проблемам громадської діяльності, вказувалося на її широкі виховні можливості та значний ресурс у формуванні цілого комплексу особистісних якостей, навичок суспільної поведінки, світогляду. Активна участь у громадській діяльності, спрямованої на вирішення соціальних проблем, сприяє максимально гнучкого включення індивіда в соціальну реальність, його успішної соціальної адаптації та інтеграції. Суспільні процеси, громадські та політичні перетворення завжди передбачали активну участь молодого покоління, одне з провідних місць в молодіжному русі належить саме студентській молоді, яка знаходиться у процесі свого соціального, інтелектуального та професійного становлення.

Згідно з довідково-енциклопедійними джерелами [4; 8; 13] студентство визначається як соціально-демографічна група, яка характеризується певною численністю, статеві-віковою структурою, соціально-психологічними особливостями, територіальним розподілом й інш., займає певне громадське становище та статус; проходить особливу стадію соціалізації.

Виходячи з вікових та соціально-поведінкових характеристик можна виділити основні риси студентства:

- активна соціальна та громадянська позиція – з початку свого становлення у вітчизняній історії як соціальної групи студентство позиціонувало себе суб'єктом суспільного життя, було носієм прогресивних, демократичних ідей, борцем з проявами реакційності та консерватизму. На основі власного мікросвіту студентство формувало образ мікросвіту і прагнуло через пошук шляхів вирішення своїх проблем розв'язати проблеми загальнодержавного характеру;

– прагнення до корпоративної та колегіальної діяльності – незважаючи на різне соціальне походження, матеріальне становище, студентство пов'язане спільним видом діяльності й утворює окрему соціально-професійну групу. Спільна діяльність обумовлює певну єдність інтересів, групову самосвідомість, специфічну субкультуру та стиль життя, це все підсилюється віковою однорідністю, яку не мають інші соціально-професійні групи. Наявність великої кількості об'єднуючих факторів (спільні цілі у досягненні вищої освіти, характер діяльності, образу життя) сприяє формуванню у студентів згуртованості, надає широкі можливості та підсилює інтенсивність спілкування.

Сучасне життя ставить перед молоддю завдання, які вимагають активного включення в соціальні відносини, у взаємодію з людьми і соціальними інститутами в економічній, політичній і духовній сферах. Молодіжна ініціатива, прагнення до самостійної участі в житті суспільства і держави, до задоволення і реалізації різних соціальних потреб та інтересів ведуть до виникнення різних форм соціальної активності.

У сучасних суспільно-політичних і економічних умовах прагнення молоді до громадської діяльності набуває стратегічного значення, оскільки дозволяє їй накопичувати досвід соціально прийнятних моделей поведінки, розвивати толерантність і патріотизм, сприяє формуванню активної життєвої позиції та позитивних життєвих стратегій.

Серед соціально-педагогічних умов здійснення організованої громадської діяльності, що сприяють успішній соціалізації та розвитку особистості, необхідно виділити: особливу атмосферу партнерських відносин між учасниками; «ситуації успіху» в процесі реалізації соціальних ініціатив; високий рівень готовності до спільного здійснення суспільно значимих перетворень; активну життєву позицію педагогів та громадських лідерів та ін.

На сьогодні громадська діяльність молоді здійснюється переважно в рамках організованих форм (у діяльності громадських об'єднань, органів самоврядування) й реалізує ряд завдань: створення умов для набуття досвіду соціально значущих відносин, формування активної громадянської позиції, соціальна інтеграція молоді у суспільство та ін.

Висновок. Таким чином, розвиток поняття «громадська діяльність» наповнив його конкретним історично-науковим змістом, обумовив широке трактування та значний комплекс взаємопов'язаних термінів. Громадська діяльність, як спеціально організована, неприбуткова, добровільна діяльність, спрямована на вирішення соціально значущих завдань, суспільних проблем, виступає своєрідним соціальним інститутом формування особистісних, професійних, ділових якостей студентів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Абдулов Р. М. Організація позааудиторної виховної роботи зі студентами вищих навчальних закладів недержавної форми власності: Автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.07 / Рінат Махмутович Абдулов. – Луганськ, 2004. – 24 с.
2. Бех І. Д. Педагогічна культура і розвиток соціальної зрілості особистості вчителя / І. Д. Бех, В. В. Радул // Наукові записки. – Серія: Педагогічні науки. – Кіровоград : РВЦ КДПУ ім. В. Винниченка, 2001. – Вип. 32. – Ч. I. – С. 12–17.
3. Большая советская энциклопедия: [В 30-ти т.] / Гл. ред. А. М. Прохоров. – М.: Советская энциклопедия, 1969-1978.
4. Брокгауз Ф. А. Русский биографический словарь: ил.изд.: совр. версия / Ф. А. Брокгауз, И. А. Ефрон. – М.: Эксмо, 2007. – 927.
5. Брушлинский А. В. Проблемы психологии субъекта / А. В. Брушлинский. – М. : Институт психологии РАН, 1994. – 109 с.
6. Вітвицька С. С. Основи педагогіки вищої школи: Методичний посібник [для студентів магістратури] / Світлана Сергіївна Вітвицька. – К.: Центр навчальної літератури, 2003. – 316 с.
7. Дьяченко М. И. Психология высшей школы: учеб. пособ. [для вузов] / М. И. Дьяченко, Л. А. Кандыбович. – Минск.: изд-во БГУ им. В. И. Ленина, 1978.-92 с,
8. Павленок П. Д. Краткий словарь по социологии/ П. Д. Павленок. — М.: Инфра-М, 2001. – 215 с.
9. Леонтьев, А. Н. Деятельность. Сознание. Личность / А. Н. Леонтьев. – М.: Политиздат, 1975. – 304 с.
10. Коджаспирова, Г. М. Педагогический словарь : для студентов высш. и сред. пед. учеб. заведений / Г. М. Коджаспирова, А. Ю. Коджаспиров. – М. : Академия, 2005. – 448 с.
11. Попова Е. В. Формирование познавательной активности школьников в их общественной деятельности: дис. ...кандидата пед .наук: 13.00.01/ Попова Елена Владимировна. – Х., 1990. – 232с.
12. Примак І. Д. Введення до спеціальності: Навчальний посібник / І. Д. Примак, Л. А. Козак, О. І. Примак, Б. Л. Голуб, Г. І. Демидась. – К. : «Центр учбової літератури», 2009. –392 с.
13. Рубин, Б. Г. Студент глазами социолога / Б. Г. Рубин, Ю. С. Колесников. – Ростов-на-Дону, 1980. – 343с.
14. Словарь по этике / Под ред. И. Кона. – М.: Политиздат, 1981. – 480 с.
15. Фельдштейн Д. И. Психологические основы общественно полезной деятельности подростков / Д. И. Фельдштейн. – М. : Педагогика, 1982. – 224 с.